

Antwoord op geweld

Het motto van het MOB-festival van dit jaar is een uitspraak van Leonard Bernstein: “ons antwoord op geweld: muziek maken, intenser, mooier en meer toegewijd dan ooit.”

Wat zou hij hiermee bedoeld hebben? Kan muziek een antwoord zijn op geweld, een oplossing misschien?

Het doet mij denken aan iets dat mijn moeder mij heeft verteld. Tijdens de 2^e Wereldoorlog woonde zij met haar drie zussen in het ouderlijk huis. Wanneer mijn moeder iets akeligs had gelezen in de krant of had gehoord, in de tram of op haar werk, bijvoorbeeld dat de Duitse troepen een overwinning hadden behaald, dan kwam ze thuis en riep meteen: “heb je het gehoord? Vreselijk, wat erg!” Een van mijn tantes reageerde dan altijd met: “hou je mond, ik heb een prachtig boek voor mezelf gekocht.”

Dat was de manier waarop mijn tante omging met zulke berichten: ze kocht een mooi boek.

Een eerste reactie is dan: dat is struisvogelpolitiek. Ja, natuurlijk was het dat, tante wilde die nare berichten niet horen. Maar er zat meer achter. Ze raakte van streek door al dit nieuws en wat deed ze om zich beter te voelen? Ze haalde enige troost en bemoediging uit een boek, uit proza en ook uit poëzie.

Literatuur, in veel bredere zin: kunst kan dan een antwoord zijn op gewapende conflicten, op geweld. Kunst kan troosten en bemoedigen. Maar Bernstein heeft misschien nog meer bedoeld: muziek kan verbinden. Waar strijd, wapens, geweld en onderdrukking ervoor zorgen dat mensen tegenover elkaar komen te staan, kan kunst ons verenigen. Samen muziek maken, ernaar luisteren, ervan genieten, evenals van schilderkunst, poëzie, proza, noemt u het maar op, geeft ons een gevoel van verbondenheid en verenigt ons.

En kunst kan troost bieden in moeilijke omstandigheden. Het is bekend dat in een Jappenkamp in Indonesië een groep vrouwen een uitweg zocht uit de vreselijke omstandigheden, ze wilden graag muziek maken. Uiteraard hadden ze geen enkel muziekinstrument, maar ze hadden wel hun eigen stem en ze hebben een concert gegeven met alleen hun stemmen als instrumenten.

Componisten in ballingschap hebben prachtige muziek geschreven, zoals Chopin die in Frankrijk altijd terugverlangde naar zijn thuisland Polen. Rachmaninov is na de Russische Revolutie naar New York verhuisd met zijn gezin en hij heeft daar zeker heimwee gehad naar zijn

vaderland. Mahler kampte in zijn eigen leven met grote problemen en hij heeft schitterende muziek geschreven waarin zijn verdriet doorklinkt. Voor mensen die te kampen hebben met verlies, met onderdrukking, met leed, kan muziek troost geven en misschien een sprankje hoop. Kunst kan conflicten niet oplossen en geen einde maken aan geweld, maar denklijk heeft Leonard Bernstein ook dat niet bedoeld. Kunst kan wel een tegenwicht bieden. Dictaturen, bezetters en terroristen zijn gebaat bij verdeeldheid, ze willen mensen bang maken en isoleren zodat ze de macht hebben en kunnen controleren en onderdrukken. Ze gebruiken geweld en intimidatie.

Zoiets kwetsbaars en gevoeligs als kunst is daarvoor toch geen partij? Nee, muziek kan niet één bom onschadelijk maken, poëzie is machteloos tegen geweren. Maar waarom zien we dan zo vaak dat in oorlogen en gewapende conflicten de bezetters kunst vernielen? Beeldhouwwerken, historische gebouwen, muziekinstrumenten, ze verbranden boeken, ze verbieden concerten, de eigen muziek van een volk, een cultuur. Zij bepalen welke schilderijen wel en welke niet mogen. In 2021 heeft IS in Syrië de resten van de historische stad Palmyra verwoest. In 2023 heeft de Taliban Afghaanse muziekinstrumenten verbrand. Iets dat waardeloos en onbelangrijk is, daar ga je toch geen energie aan verspillen? Daar lach je toch om?

Niet dus, blijkbaar heeft kunst wèl macht.

En dan weer komen we uit bij het citaat van Leonard Bernstein, het motto van Muzikale Oktober 2023: muziek als antwoord op geweld. We gaan vanavond weer luisteren naar prachtige muziek, door musici van verschillende leeftijden, verschillende landen, ook dit jaar gaan we weer over grenzen heen.

Een antwoord op geweld zal het zijn, niet met brute kracht, maar door verbondenheid en eensgezindheid.